

V

Ta dežela je najlepša,
 najbolj vesela dežela sveta.
 Pod to prstjo spi prva zvezda.
 Poslednja bo sijala s tega neba.

V hiši, ki je najbolj vesela,
 pa prebiva veseljak.
 Ozvezdja njegovega telesa
 sijajo v neskončni mrak.

Gleda, kako se igrajo skale.
 Morje sredine v njem valoví.
 Rad bi kdaj vsaj videl gore druge obale.
 Ampak druge obale ni.

Opis neke slike

(Tekst iz romana Prišleci)

Lojze
Kovačič

Leta 1934, ko sem zaradi hude pljučnice prebil enajst mesecev v bolnišnici, me je oče odpeljal v gorsko zdravilišče (kanton Urach). Vozila sva se s pulmanom, ki je imel same modre šipe in modre oblazinjene sedeže. Potem sva se presedla na zobato železnico, ki je šla v hrib kakor po lestvi, in izstopila na majhni postaji, okrog katere je stala ograja iz posušenih količkov. Šla sva po neki globelasti poti, nato pa čez hrib.

Prvič sem videl gore, ki so bile v Baslu tako daleč, čisto od blizu in hudo široke. Nebo je bilo skoraj tik nad nama, da bi ga lahko otipal. Nisem vedel, ali greva naravnost v azur ali se bova za prihodnjo vzpetino kar naenkrat potopila vanj. Mislil sem, da morajo ljudje, ki živijo tod, hoditi najmanj ped nad tli. Ko sem napravil kozolec in sem stal na glavi, je bilo nebo kakor prepad

pod mano, da sem se ustrašil. Modrina je postajala zmerom višja in bližja, da je sijala tudi skozi travo. Oče je nosil moj kovček. Na sebi je imel svojo modro obleko, v kateri je ob nedeljah hodil ven, in rjave čevlje. V senci nekega suhega drevesa sva se odpočila. Drevo je bilo izvotleno, imelo je duplo v velikosti podolgovate glave, mislil sem, da v njem živi lubnat škrat. Črne veje so imele tanke, rahle sence, podobne nežni polti. A za senco je bil modri raj, gore in nebo, oblaki tako hudo beli ko mehovi iz snega, zloženi drug na drugega, vse gor do neba in še naprej, ne da bi se bili zadevali v strop. Odpiral sem usta, hotel sem nekaj povedati, rekel pa sem samo »Kako veliki oblaki!« in razočaran utihnil.

Zdravilišče je bilo prava hiša z veliko verando, stebri in štirioglatim stolpom, ki je stal že v gozdu. Čudil sem se, da lahko zidana hiša stoji tako daleč od mesta, med hribi in gorami. Naokrog je raslo grmovje s trobastimi cvetovi. Čakal sem v njegovi senci na dvorišču zraven kovčka, ko je šel oče noter. Kmalu je prišla po stopnicah, ki so bile sredi hiše, nuna v belem klobuku. Oče me je pokazal in nuna je zaploskala od veselja in pritekla k meni. Oče mi je govoril — oponašal je čisto tujega odraslega, samo njegov šibki glas ga je izdajal — da moram biti priden in poslušati samo tisto, kar mi bo rekla gospa nuna. Potem se je na mojo grozo začel z rokami in nogami pripravljati za odhod in sestra mi je vzela kovček in roko. Nisem se mogel več premagati. Hotel sem za njim, on pa je, ko je obrnil glavo čez ramo, šel zmeraj hitreje, dol proti hribu, zadnjemu, čez katerega sva prišla. Poskušal sem se iztrgati sestri, ampak ona me je nadvse prijazno potegnila nazaj. Začel sem se ji upirati s celim telesom, skoraj bi mi bilo uspelo, da bi se ji izvil in zdirjal čez dvorišče, ko je pritekla po stopnicah mlada nuna. in me zgrabila. Čim manj sem videl očeta, tem bolj sem se ju otepal, brcal s petami, mahal in udarjal po njiju in se zraven drl na vse grlo, dokler me nista obe vzdignili za rame in za noge, vendar ne zato, da bi mi storili kaj žalega. Tedaj so se na verandi iznad bele ograje pokazali otroci, oblečeni kakor pozimi, čeprav je bilo poletje. Začeli so se režati, in ravno ko sem odnehal, sem slišal, kako v zboru recitirajo znano zabavljico iz Struvel Petra. Utihnil sem od presenečenja. Moral sem noter, na rokah, po širokih stopnicah na verando, in sestri sta me zdaj veliko krepkeje držali.

Po vrstah ležalnikov zgoraj je poležavalo kup fantov. Premikali so se in obračali glave pod zgubančenimi, sivimi, okosmatenimi odejami, da so se mi zdeli podobni nekakšnim majhnim, na hrbet zvrnjenim slonom. Med podboji velikih razprtih vrat je s stojala viselo čudno zelenje, rastlina z dolgimi, belo obrobljenimi, bičastimi listi. Sestri sta me postavili na tla in me peljali, trdno držeč za roko, v temne sobe, skozi ena in druga vrata, ki so bila vsa odprta in visoka. Gledal sem strope. Bili so temni, dolgi, kratki, motni, beli, pod stopnicami sivi in nato se je pokazal visok, dolg, črn strop s tramovi in kupi plaščev v tako temnem hodniku, podobnem tunelu, da je bilo vseeno, če sem gledal tudi v tla. Na koncu dolgega obešalnika je mlajša nuna izginila v megleni mrak in starejša je odprla vrata, ki so se odmaknila visoko zgoraj, kakor vrh tobogana. Za vrati se je zableščala bela dvorana z nešteti posteljami. Sestra me je peljala k eni

izmed njih, na kateri je ležalo nekaj temnega, in zdaj, ko je hodila med postlanimi ležišči in omaricami, je bila kar na lepem spet tako velika kakor zunaj pri stopnicah, če ne celo še večja. Moral sem pred njenimi očmi zvleči s sebe svojo obleko, v kateri sem prišel od doma: plašč z velikimi karami, belo srajčno jopico in suknene hlače z žabami, in nataktniti nekakšno grdo, trdo, raskavo, temno rjavo opravo — hlače, bluzo z majhnimi, skoraj nevidnimi gumbi, in črne nogavice, ki sem jih zapel z okroglo gumico nad koleni. Nuna je položila mojo obleko v kovček, iz njega mi je dala samo vrečico iz blaga, v kateri so bile vse potrebščine za umivanje. Vrečico sem moral obesiti na kljuko pri posteljni omarici. Bilo mi je tako hudo, da so mi solze kar naprej curljale na oči in nisem mogel prav ničesar jasno videti okrog sebe. Ko sem pogledal po čudni, trdi obleki, ki je kar obležala na meni, sem se zadril od strahu, ker sem mislil, da sem se spremenil. Sestra me je prijela in me odpeljala ven iz dvorane. Čeprav sem hodil ob njeni roki, nisem čutil tal pod nogami in pri vsakem koraku sem se bal, da bom padel, ko sva šla nazaj skozi črni hodnik vzdolž sivega gozda plaščev in vitrin, polnih storžev. Na koncu plaščev me je sestra odvedla po stopnicah navzgor v svetlobo okna, v kateri sem razpoznaval posamezne dele samega sebe — žepke na obeh straneh bluze, roke, po obliki hvala bogu še čisto moje, velike suknene copate na nogah, široke, ostrorobe našite manšete okrog zapestja. Prostor na vrhu, visok, dolg hodnik, je bil svetlejši od spodnjega, seveda pa ni bilo tako svetlo kakor zunaj, na poti od postaje. Peljala me je mimo visokih, čednih, belih vrat, ki so stala ko kakšni zdravniki v vrsti ob zidu, in potem naenkrat povprek čez hodnik k določenim vratom. Odprla jih je in za njimi so bila še ena, siva vrata, ki so narahlo zaudarjala po surovem mesu, da sem v želodcu začutil slabost. Potisnila je kljuko in vstopil sem pred njo v manjšo, temnejšo sobo, polno fantov v rjavih oblekah. Vsi so se v hipu pobrali s tal in pogledali v moj obraz, ki je edini štrlel iz trdokornega oblačila. »Odslej boš tukaj med nami,« je rekla sestra nad mojo glavo. Videl sem fante, večje od sebe, okno, igrače na tleh, mizico, nenavadno velike, zares lepe kocke — prišel sem v čisto nov svet. Zdelo se je, kot da je ta hip napočilo življenje, ki ga bo treba začeti živeti s temile postavami, docela drugačno od tistega doma ali v bolnišnici, ki sem ga nehal; bilo je, kakor da sem ravnokar prišel na svet, kot punčka moje sestre Klare v Fribourgu, in odprl oči v neki sobi, ki je bila tale. »To je vaš novi prijatelj,« je rekla nuna. »No, igray se.« Rahlo me je odsunila k lepenkasti škatli. Ko se je obrnila, da bi šla in izginila podobno megleno, kakor tista mlada nuna poprej, sem še odločil — zgrabil sem jo za dolgo obleko. Ona je bila edina, ki sem jo poznal, ki je poznala mojega očeta, moj plašč, kovček, vse. Snela mi je roko s halje in me narahlo plosnila po njej: »Lepo priden bodi.« Ko je zapustila sobo, sem jo hotel udreti na hodnik, a slišal sem ključ, kako se je zavrteel pod visoko kljuko. Obstal sem in gledal tla pred majhno gručo. Nisem vedel, da so bili to isti fantje, ki so ležali zunaj, na verandi, zato sem se začudil nad nekaterimi ujedljivimi obrazi, ki so se iztegnili proti meni. Prijel sem oguljen avtomobilček s kabino, da bi gledal

kaj drugega. Čez čas je pridrsal k meni po kolenih, z lokomotivo pred seboj, eden izmed njih s slamnatimi lasmi, ki so se mu svetili v polmraku. Klicali so ga Jonkind in bil je eno leto mlajši od mene. Začela sva se brez besed igrati — natikati vagon na vagon in jih nalagati s tramci iz struženih škatlic. Sem in tja sem ga pogledal. Imel je plave oči ko nika iz prozornega modrega stekla. Drugi so se igrali na tleh pod oknom in ob steni; kazali so mi hrbet. Vsi so bili v rjavih oblekah in mehkih obuvalih kakor jaz, da jih ni bilo mogoče ločiti med seboj. Tudi sam se nisem več razlikoval, sebe skoraj nisem več poznal, kot da bi bil drug, eden iz njihove gruč, ki je stopil nekoliko vstran. Igrali so se z velikimi kockami, pri steni so delali mesto s ploščatimi hišami, cerkvami, ograjami in drevesi, eni so spuščali vrtavko, ki je igrala *Vogel Gryf*. Ko je pozvonilo, smo odšli k večerji. Šli smo v parih. Z mano je šel Jonkind. Za drugo roko me je držala sestra. Mislil sem, da sem že eden izmed njih, in nekoliko mi je odleglo, a ko smo se gnetli skozi vrata, mi je neki fant na lepem štrcnil slino v oči, potem pa so to naredili še drugi in začeli so se režati s takim gromozanskim hihitom, ki je bil še groznejši, ker nisem vedel, kam bi se skrtil, ko so vsi stali kot ograja okrog mene. Jedilnica je bila visoka dvorana. Velika pločevinasta skodela, iz katere sem pil kakao, se mi je zdela čisto majhna, čeprav sem jo moral držati z obema rokama, in kruh pa sem tiščal k ustom, da mi ne bi na lepem odletel pod strop. Mlajši smo jedli za nizko mizo, srednji in starejši fantje za visoko mizo, v sredini so sedeli na klopeh, najstarejši na pravih stolih z naslonjali, mi pa na barvastih zabojih, poslikanih ko igralne kocke. Po večerji smo odšli v umivalnico, kjer so bila umivalna korita, ki so nam segala samo do pasu. »Umivanje zob!« je rekla sestra. V vrečki nisem imel krtačke — mama jo je pozabila, ostala je doma na mizi v kuhinji. »Ali kdo nima mila ali krtačke?« je vprašala nuna. O ne, nikoli ne bi povedal dolgokrili ženski, da je nimam. Namazal sem kazalec s pasto, ga vtaknil v usta in se s hrbtom obrnil proti sestri; drgnil sem si zobe, kot da bi v pesti tiščal ročaj krtačke.

V ogromni dvorani spalnice je bilo močno svetlo, svetleje ko v kakem izložbenem oknu. Snežno bele postelje so me slepile in fantom, ki jih je bilo že tako preveč, so se vsepovsod premikale ostre sence, kot da bi bili tudi po tleh, na pobeljenih stenah in prevešeni čez posteljne končnice. Postaviti smo se morali vsaj na konec svojega ležišča. Skozi vrata so sestre na nosilih prinesle nekega bolnika in ga položile v posteljo zraven moje. Ime mu je bilo Jean in ni mogel ne sedeti ne hoditi, ker je imel ves hrbet v oklepu iz mavca in železnih palic. Ni mi bilo več tako hudo, ko sem ga videl, vendar je bilo grozno spati zraven trpina, ki je bil na pol stroj. Nisem vedel, kaj bo zdaj; ali bodo ugasnili luč ali bomo šli spat ali še kam drugam. Bal sem se noči, ko se bo začela, kakor kakšne preklete črne zaprte šktale, v kateri si bom potolkel roke in nos. Oh, en sam sijajen, dolg tigrov skok bi zadostoval, pa bi se spet znašel doma! Gledal sem visoko zakrižano okno v debelem zidu pred posteljo in premišljeval, kako bi zlezal pod rešetko, se sputil po zidu dol in po dvorišču pobegnil čez hrib. Obesil bi se zadaj na vlak kakor Chackie Coogan v kinu Chamot. Kadarkoli se je kdo zagledal vame, sem

se obrnil stran. Sestra je ukazala, da moramo vsi razen Jeana poklekniti zraven postelje in skleniti roke. Molili smo k angelu varuhu. Nisem znal vseh besed. Govoril sem po svoje, nato sem oprezal malo na eno, malo na drugo stran, da bi videl, kako drugi premikajo usta; a ker je stala gospa nuna blizu, sem večinoma tiščal obraz med dve palici na svoji postelji, ki se je še nisem mogel navaditi. Nato smo se slekli in si naredili spalne srajce, ki so ležale pod blazino. Bilo me je sram pred tolikšno množico, zato sem se slačil čepe za posteljo. Potem smo morali zložiti svoje rjave obleke na nočno omarico in zlesti pod pernico. O, vse je bilo tako svetlo in belo, da bi v tej slepeči svetlobi zlahka ugledal tudi nevidnega človeka. Ko sem pridvignil debelo, belo rdeče kockano pernico, da bi zlezal v posteljo, me je streslo, kot da me pod njo čaka v klopčič zvita kača. Ležal sem togo ko zavoj. Ko je sestra ugasnila luč, sem kar zaplaval s posteljo vred v temo velike dvorane. Sestra je odšla in vsi so začeli govoriti vsevprek čezme med vrstami ležišč. Eni so govorili ko podnevi zgodbe, šale, drugi so bili že zaspani. Tudi Jean se je pogovarjal s svojim sosedom čez veliki, prazni prostor, poln teme med obema posteljama. Njegov glas je bil mil, pritajen. Ležal je pri steni in je imel zvonec, če bi kaj potreboval. Na stropu ni bilo odseva od reklam s hišnega vogala na rue de Bourg, na tleh in stenah ne tistih dolgih navzgoršnjih in navzdolžnjih črt svetlobe od različno barvanih črk. Pomislil sem, kako je zdaj doma, in veke so mi začele striči. Potisnil sem usta pod pernico in si dal prste k očem, da bi pekoče solze stekle po njih in si ne bi zmočil lic. To noč — bogve v katerem delu črne teme — sem se podelal. Ko sem zjutraj tako kakor drugi stal na postelji, da bi se oblekel, in so se vsi zgrabili za nos in naenkrat pokazali name, sem šele opazil, da imam na zadnjici, med bedri posušeno blato v velikosti tako imenovanega židovskega mlinca. Sestra je pritekla iz sredine sobe in me našeškala s paličko. Fantje so se hihitali po vsej spalnici. Nisem vedel, kdaj in kako se mi je to zgodilo. Zadnjikrat sem napravil kaj takega, ko sem bil star tri leta, najprej ko sem ležal še v košari, v tisti sobi, ki je imela leseno uro ob oknu, potem pa pozimi, v kuhinji. Ko smo šli ven, skozi vrata v umivalnico, so me fantje porivali od sebe. Dotikali so se me od zadaj s čevlji in zavpili »Fuj!« in jo, držeč se z rokami za nos, ucvrli proč z vso naglico, ko sem se obrnil. Šli smo k zajtrku, k zdravniku, v igralno sobo, popoldne po spanju pa na sprehod okrog hiše. Sestra me je ves čas držala za roko, da mi je drevenela ko palica, čeprav me je še bolela kot roka. Nisem mogel napraviti niti stopinje sam. Stali smo na pobočju za hišo, vsi v enakih črnih pelerinah kakor kaka vojska na sliki, ki gleda s hriba v dolino, po kateri stopa sovražnik. Bil je tak veter, da so morali vsi kričati. Zvečer, ko smo se vrnili v spalnico, sem se spomnil, kaj se mi je pripetilo snoči; bilo mi je hudo in zdelo se mi je nemogoče, da se bo to noč ponovilo isto. Jutri bodo vsi pozabili, da sem se bil ponesnažil. Molil sem in se držal postelje, in ko je sestra ugasnila luč, sva govorila z Jeanom. Pripovedoval sem mu o bolnišnici v Baslu in svojih potepih po mestu, o svoji železnici doma, ki sem jo imel spravljeno ko na glavnem kolodvoru pod svojo posteljo pri vratih. Ampak zjutraj, ko sem

vstal, je spet vse viselo in se lepilo z mene, kot bi se bil pobral iz najdebelejšega blata.

Noč za nočjo se je dogajalo isto in gospa nuna je, da ne bi osmrjal zraka drugim, postavila mojo posteljo z omarico na nizek oder zraven okna na koncu spalnice. Zdaj je bila velika soba z vsemi posteljami, omarami in vrati pod menoj. Ko je ugasnila luč, se je prikazala na zidu dolga vrsta visokih, modrikastih, hlad pihajočih oken. Bil sem daleč od drugih, ločen in sam zase, nobenega ni bilo na levi in desni mojega ležišča. Če sem malo dvignil glavo, sem videl v temi široke dvorane tri vrste postelj pod seboj, omarice med njimi in črne oblike glav fantov na blazinah. Pogovarjali so se med seboj, ena postelja je povedala besedo, druga jo je ponovila in dodala novo, tretja je ponovila obe in pritaknila še eno in tako naprej, skozi vso spalnico. Šalili so se, eni kot podnevi, drugi so momljali zaspano. Z nikomur se nisem mogel pogovarjati. Zato sem se navadil v temi, da sem potihoma govoril z ustnicami in različnimi gibi rok v zraku nad svojim obrazom. Najprej sem govoril sam sebi, potem nekomu, ki je bil v moji rami, v eni izmed nog ali je celo sedel pri vznožju moje postelje ali v neki sobi z lučjo, ki jo je imel moj hrbet na rjuhi; moledoval sem ga, naj ne dovoli, da bi se to noč spet podelal, naj me pravočasno posvari, prebudi, vrže iz postelje. Okna so bila do opustošenosti modra in prozorna. Za njimi je bila veranda in za njo grmovje z jasminasto trobo, porasle smreke, globeli, ki so bile zaradi hribov in gora še bolj črne, podobne vrsti resnično globokih jam. Mesečina se je svetila na pristenskih stebričkih znotraj in zunaj oken, in ker so bile gore tako puste in visoke, da ni bilo prav ničesar nad njimi, sem mislil, kako se po zraku spreletavajo angeli kakor po jasni dvorani s čarovnimi paličkami v rokah, in sem pa tja sem zaslišal celo njihove glasove. Ali pa, ker je bilo zdravilišče edina hiša v gorah — dolg, visok zid zunaj, črn in čisto nebogljen v noči — kako se je ogromni Bog sklanjal nadenj, pritiskal prsi na široki strop in odkrival streho nad njim, pobiral stolp na vogalu, ki je bil že v gozdu, brskal po dvoriščnem groblju, tipal z roko po stenah in tleh hodnika, previdno odmikal velika vrata in gledal noter, v dvorano, kjer smo ležali na železnih posteljah. Včasih je vse postalo Bog, bele, mleku podobne pernice, fantje v posteljah in široke stene v temi, ki je venomer plavala, se napihovala in spreminjala.

Če sem se ponoči zbudil, moker ali blaten pod seboj, v soju okna ob odru, ki je pripadalo samo meni, ko določen strah, sem bil čisto nor, v glavi se mi je vrtelo in butalo, jokal sem, potegnil sem kahlo iz omarice, z rokami sem pometal vanje vroče, črne klobase, ki so prišle iz mene ko zalega mišjeličnih kač, glist, deževnikov, katere so me venomer zasledovale. Ker sem bil ves pomazan od njihove mehkode, sem brisal stopala v vogala rjuhe, v noge železne postelje, ob končnice, v omarico in platneno spalno srajco, rjuho sem skušal zložiti tako, da se ne bi videl velikanski madež, čeprav je vse, kar je bilo moje, in jaz sam, zaudarjalo ko stranišče. Pozno

neke noči sem šel s polno posodo z odra po vrvnatem tekaču med posteljami in zbudil v vrsti pri oknu svojega prijatelja, malega Jonkinda, in ga poprosil, če bi zamenjal mojo polno kahlo za svojo prazno, pa mi je ni maral dati. Zjutraj, ko sem se stoje na postelji oblačil, sem stal na pernici, s katero sem skrbno prekril rjuho, da se ne bi kaj videlo. Vendar je naša sestra zavohala smrad iz moje postelje, fantje so se zarežali in zapeli zabavljico, da je vsa dvorana norela ko za pusta, da je morala nuna kričati, če sem jo hotel razumeti. Zamenjali so mi rjuho, prevleklo na pernici, žimnico so postavili pokonci k steni, da so vsi videli mojo sramoto, ves čas sem moral stati zraven, da bi videl na svoje oči, a hkrati sem se moral umikati, da ne bi bil na poti; skupaj z ženskami, ki niso bile nune, sem moral s cunjami in krtačo oprati in zdrgniti svojo posteljo od blata. Vse to pa ni bilo tako hudo, ker je bil dan in je bilo resnično. (Nekajkrat sem jih sicer ogoljufal; nanaglo sem se oblekel in ves dan hodil s posušenim blatom, ki se je prilepilo med bedri in ritnici, da me je peklo in oviralo pri hoji.) A hujše je bilo takrat, kadar se ponoči nisem zbudil in nisem ničesar doumel, kaj se je bilo zgodilo, ampak sem zvedel to šele zjutraj, ko smo vstajali in je naša sestra oblačila Jonkinda in je prva zaduhala smrad ter si z obema rokama tako smešno zatisnila usta in nos, kot bi si bila pristavila pastirski rog. Takrat sem obležal nepremično, s pernico čez oči, misleč, da je noč, medtem ko so drugi razen Jeana že korakali v parih proti umivalnici. Ko je stopila sestra na oder in vprašala, zakaj nisem vstal in nisem odgovoril, ampak sem samo bolščal v njen trebuh, podoben velikemu oblečenemu teniškemu loparju in sem pa tja v okence njenega belega klobuka, ali pa sem si zatiskal oči, ker sem mislil, da je še tema in najbrž sanjam — se je njej pri priči posvetilo, kaj je, in z zamahi in kriki me je spravila pokonci. Blato je bilo sprijelo mojo srajco s hrptom ko lepek za plakat. Umil sem se v pločevinasti kadi, ki so jo ženske prinesle k moji postelji, in potem, ko sem bil čist, me je sestra posadila čez kolena. Niso me boleli njeni udarci in nisem se bal kazni. Ni me bilo strah fantov, kadar so čez dan nepričakovano skočili iz kakega temnega kota vame, me odrivali s stopnic ali s poti, in če sem stekel stran, so se pognali za mano, in kadar sem šel hitro, so tudi oni šli hitro zraven mene, in če sem šel počasi, so tudi oni šli počasi in me zrivali s komolci in petami stran ali me vlekli po tleh hodnika, kjer so me pred straniščem polivali s scalnico, ki so jo natočili v račje glavice, ki smo jih iz zgubanega papirja delali v dnevni sobi. Bal sem se samo, kako so pri tem zmaličili obraze v strahotne spake, kako so izbuljili oči in zaokrožili belo z njimi, kakšne čudne besede in votle glasove so spuščali iz sebe. Strah me je bilo žarečega pogleda naše sestre pred posteljo, ki je ostajal ves čas isti, njene otrdele nepremičnosti, podobne kipu, ki je strmel vame, kakor da me občuduje, in tega, kako počasi in zateglo je govorila, kadar mi je izrekala kazen; zdelo se mi je, da v zraku slišim šumljanje njenih misli in da me čedalje bolj vsrkava skozi špranje svojih ust, nosu, da se pogrezam v njene nepremično uprte punčice; moral sem zamižati, se prijeti za svoj kolk, da se ne bi nenadoma vzdignil v zrak ali utonil skozi posteljo v tla.

Sestra je hudo pazila na vsakega, da ni šel nikamor brez vrste — ne na hodnik, ven, na dvorišče ali verando, kaj šele na stopnišče, kjer bi se lahko izgubil ali zvrnil čez ograjo. Nisem si mogel predstavljati, kako velika je hiša in kakšna je videti cela od znotraj. Vedel sem najbolj natančno za spalnico, ki je bila takoj za obešalnikom in omaro s storži. Vsepovsod drugje je visela tema, na levi in na desni, zgoraj in spodaj. Kaj je bilo na vrhu, kamor so iz hodnika z dnevnimi sobami peljale široke, prazne stopnice in na katerih sem tu in tam koga zagledal, kakor gre gor in dol, ali kaj je bilo naprej v hiši pri stolpu ali na drugem koncu od stolpa — tega si nisem mogel zamisliti ne po oknih zunaj ne po vratih znotraj, ne po slepem zidu zadaj, okrog katerega smo hodili, ko smo nabirali cvetlice za vazice v jedilnici. Hišo sem poznal samo po koščkih, po nekaj metrih, po barvi, nekaterih vratih. Stranišče je bilo dolgo in leseno ko shramba za živež doma; na policah v vežici so stale posode od piškotov, prazni kozarci za marmelado in steklenice, s stene je viselo vzorčasto voščeno platno. Hodnik spodaj je bil temen ko predor, stopnice so imele zeleno prepleskano ograjo, hodnik nad spalnico je bil rumen, veranda pa je bila modra in bela ko vsa hiša. Kadar sem nekoliko zaostal za našo vrsto, nisem več našel pravih vrat v našo dnevno sobo. Vedel sem samo za pot po glavnih stopnicah in po hodniku z obešalniki. Če mi je vrsta ušla in ni bilo nobenega nikjer, tako da je bilo na mah vse prazno in tiho, sem moral z nogo otipati stopnico spodaj, da bi se prepričal, če so še prave, ali gledati postrani, da bi zapazil kaj znanega na zidu ali ograji, da ne bi zašel s prave smeri in prišel nena doma v temi med stene tujega prostora.

Nekega dne, ko smo šli s kopanja v kleti, kjer je bil bazen, podoben škatlji iz kamna, sem v hodniku, ki je bil zmerom enako temen, nenadoma odkril nad obešalnikom bolj svetlo steno in na njej veliko, staro rumenkasto sliko drvarja in dveh žensk. Imela je širok, rjav okvir z okroglimi vogali. Slika je bila večja od drugih, ki so visele zraven, in tudi veliko večja od ostrih vej dreves, ki so od zunaj zrasle skozi zid v hodnik in za katere sem kasneje spoznal, da so v resnici rogovi jelenov in srnjakov, ki so nekoč živeli v gozdovih. Drvar na sliki je bil visok, črno rjav, pa nekam obledel kakor jeklo v mestu, z bradatim obrazom in s kapuco na glavi. Korakal je, kot da bi bil živ, z veliko sekiro na rami po poti za obema ženskama. Nekaj tako živo nepremičnega in čudnega še nikoli nisem videl. Nekaj je hotel napraviti s sekiro, to se je prav dobro razločilo že od daleč po neki črni gubi sredi slike, ki je pa tam sploh ni bilo, kot sem opazil pozneje, in obe ženski sta hiteli na vso moč pred njim k slikam in rogovom na steni nad našo spalnico, ampak tudi drvar je zmerom delj in bolj škarkjasto metal svoje noge za begunkama. Šel sem zadnji za svojo skupino, hodil sem hrbtensko, da bi si lahko ogledal sliko, ko me je od zadaj namah zajelo nekaj belega in šumečega. Stresel sem se, kot da bi me kdo potlačil v posteljo. Ko sem se zasukal, sem zagledal na svojo zaprepadenost mlado, debelo gospo nuno, sestro od zgoraj, iz sobe največjih. Smejala se je, da sem bil še bolj zmešan. »Kaj pa gledaš?« je vprašala prijazno, da sem kar oglušel. »Drvarja na tisti sliki,« sem odgovoril začuden in pokazal nad

obešalnik. »Poberi brisačo,« je ukazala, in ko sem hitro pobral brisačo pod ograjo, se je spet nasmehnila, da se ji je obraz v belem klobuku spremenil in pordel. »To je rabelj, gozdni razbojnik, ubil bo ubogi ženski,« je rekla. »Kaj?« sem sunil in moja rjava obleka je, prisegam, postala skoraj črna ob njeni mlinarsko beli halji. »Glej,« mi je rekla in me povlekla za ramo na sredo stopnic, držeč me objetega in sklanjaje se nad mano, kot bi bil še majhen, »ko bodo prišli tjale zadaj v gozd, ju bo drvar obglavil«. Zadaj, na koncu travnika, ob katerem so hodili, je res stal črn gozd smrek. Čudno, čeprav se je od slike na zidu nekaj hudega oddvojilo, letaje po zraku ko kaki trdi koščki, zvečane muhe iz premoga, mi je tule zgoraj glava zlezla v ramena zaradi toplote njenega glasu in pristopnosti njenih rok. »To je stara zgodba o hudem rablju,« je rekla in kimala z brado. Sklonila se je in se zagledala v moje oči. »Kar ostani še malo, pobček, in glej,« je rekla prijazno. Potrepljala me je po licih in hitro stekla s kratkimi koraki ob zidu navzdol, da so ji križ in kroglice žvenketale pod haljo, ki jo je držala spredaj privzdignjeno kakor vse sestre. Gledal sem za njo, dokler ni zavila za veliko, staro, rdečo omaro z ozkimi zralci, vendar je izginila tako, kakor da se mi bo v naslednjem trenutku spet pokazala izza omare in se posmejala. Ni mi bilo jasno, če je vedela, da sem iz spalnice najmlajših. Najbrž me sploh ni poznala, drugače ne bi bila tako prijazna z menoj. Zdaj, ko mi je dovolila, sem lahko še ostal na stopnicah, čeprav to ni bila naša sestra.

Ko sem pogledal sliko, so vse tri temno korakajoče postave čisto izstopile. Ko sem se premaknil k ograji, je tema zamračila sliko, da je ugasnila — hitro sem pogledal, če stoji spet kdo za mano pred stopnišnim oknom — ko pa sem se prestopil k zidu, je slika zamigljala od sijaja okenske svetlobe in ravno v takem trenutku, ko je nisem mogel videti za bleščečim zaslonom, se je lahko zgodilo nekaj hudega. Z žepno svetilko, ki smo jo imeli za sprehode, bi jo veliko bolje videl. Nič nisem vedel, ali smem dol na hodnik ali moram ostati tule zgoraj. Končno sem šel previdno in počasi ob ograji nazaj — pazil sem pri tem na rdečo omaro, za katero je stanoval v kotu za visokimi vrati glavni gospod zdravilišča, na sence in privihano preprogo sredi veže, pete so mi tako švedrasto tolkle, da me je posilil smeh, od katerega se mi usta niso mogla vzdržati — o, tole je bilo veliko huje, kot pa če bi bil šel gor. Medle luči so bile visoko na stropu, oponašati so hotele sonce na nebu, da sem v gozdu pelerin, kap in rokavic na vrvice komaj našel svojo kljuko. Iz žepa pelerine sem potegnil svojo svetilko, ki smo jo smeli uporabiti samo takrat, ko smo se v mraku vračali skozi gozd s sprehoda. Ko sem jo prižgal, je šla luč najprej po tleh, ker ni bila vajena svetiti gor, in šele potem, ko je dolgo švigala kakor zajček sem in tja po steni, je zadela sliko, da sem zagledal postave nad sabo, ki so se z bokom obračale proti meni. Tista, ki je hodila prva, je bila tanka in visoka kot sveča, čisto mlada gospa. Pod visokim, rutastim pokrivalom je imela obraz kakor kak angel in zaprte oči, da se ni nič videlo. Druga v vrsti je bila stara, mogoče je bila njena mama. Na hrbtu je nosila velik koš, ki je bil pokrit. Obraz ji je bil shujšan, lasje podobni starim vrvicam. Imela je dolg, špičast

nos, katerega nisem maral, ker je bil podoben čarovničinemu, ampak nosnice so bile tako ozke in fine, da so mi bile vsčeeč, ker so bile podobne nekaterim trnkam, ki sem jih zbiral doma. Za košem je bil svetlo zelen travnik z gozdom na robu, potem pa že temna postava drvarja — črna buča v nazobčani kapuci in hudobno nakodrana brada. Nisem se mu upal posvetiti v obraz. Oblečen je bil v nekaj živalskega, v perje, kožo ali črnordečo dlako. Na rami je nosil debel kol ogromne sekače, ki se je svetila v zraku in je bila veliko večja od njegove glave. Bila je presekana in zazobljena, en krak je bil koničast ko zdravniška brizgalka, drugi je bil zaobljen ko zibka. Kol je držal s svojimi ko noga širokimi rokami, ki pa niso bile — čeprav je bil podoben Človekojedcu, ko je prišel iz gozda domov in se je palček skrival pod resastim prtom njegove mize — razdeljene na kremplje, ampak na prste. Hitro sem odskočil z lučjo nazaj na postavo stare gospe, potem pa na mlado. Deklica si je še vedno zatiskala oči, da se ni videlo, kaj ji je. Obleka je bila dolga, siva ko moka, okrog vratu je imela bel šal. Z roko, ki jih je držala sklenjene, najbrž je molila, ji je visel ročaj globoke košare, pokrite s cunjo, ki je bila krvava ali rdeča kakor kapa Rdeče kapice. Iz nje so štrlele različne reči — čuden osmojen hlebec kruha in še bolj nenavadno zapognjeno rezilo nekakšnega noža, o katerem sem vedel, da z njim kmetje režejo travo. Ko je šla luč po postavi dol, je bila njena obleka hudo nagubana, v gubah je bila tema, črna kot razpoke v omari, a konci šala, ki je zdaj postal predpasnik, so ji hvala bogu padali spredaj do tal, beli ko sneg. Na nogah, ki so korakale po poti — bila je globoka, razkopana, preprežena od korenin in ostrih kamnov, da mi je kar sapa pohajala in je nisem mogel gledati — je imela lesene cokle, kakršne sem videl že večkrat na figuricah, s katerimi so bile poslikane sklede in skodelice doma. Najbliže pred njo je bilo svetlo drevo s krivimi vejami in bunkami. Če bi prišla do tega drevesa, bi isto gotovo odprla oči, da se ne bi zaletela vanj, in se potem skrila za njim. A zanj se nisem toliko bal, ker je bila prva in je lahko še zmeraj zbežala. Hudo je bilo za staro gospo, ki je korakala za njenim hrptom tik pred drvarjem. V raztrgani obleki je bila, vsej poškrabljeni od črnih črtic dežja, ki jo je zmočil nekoč, ko je hodila v slabem vremenu zunaj, na nogah je imela obtolčene cokle. Rad bi vedel, kaj je mislila, zato sem posvetil v njen šilasti obraz, v veko pri nosu, v usta pod grabenčkom. A ker ni premaknila ustnic — čeprav se mi je zdelo, da jih je sem pa tja zvila noter, kot je to delala moja mama — sem gledal njene roke, s katerimi je držala vrv košare, žilaste, izjedene roke s palcem, na katerem je bil pravi noht.

V belem krogu baterije sem lahko videl samo dva obraza hkrati — glavo mlade in stare gospe ali glavo stare gospe in kapucasto bučo drvarja. Bi me zagledal, če bi posvetil v njegov obraz? Zarezal sem se v mraku, pa brž nehal in začuden poslušal, da pod nosom ne diham nič bolj ko kaka vešča. Tedaj nekako so se ena izmed vrat za rdečo omaro odprla. Če ni bila to naša sestra? Dolga, bela postava je prihajala po temi hodnika med steklenimi omarami z našimi igrači. Pod stopnicami se je obrnila proti stopničkam glavnega vhoda, visoka, ozka, suha, s kratkimi lasmi na vrhu. To je bil novi zdravnik, ki nam je po popoldanskem spanju meril tempera-

turo in so ga večji fantje klicali Hitler, ker je bil doma v Nemčiji. Bil je preboječ in pretih, da bi se ga ustrašil. Naj zbežim v spalnico, če bi še kdo prišel, ali naj se skrijem pod svojo pelerino? Zbal sem se, da sem se že tako izgubil, da sam sebe ne bom več našel in da moram čimprej steči iz teme obešalnika k stopnicam, kjer je bilo svetlo od dneva. Ko je postava utihnila, potem pa še železna vrata zarožljala, ko je zdravnik stopil na prosto, je nastala taka tišina, ki se mi je kar pritisnila ob lica. Tudi obe ženski nad mojo glavo, skoraj tako veliki kakor jaz, sta obmirovali pred postavo hudega, ki se jima je zdaj hitro, zmerom hitreje bližala. Hotel sem še enkrat posvetiti gor, da bi videl mogoče Boga, nebo, ki je bilo belo, kot da na njem ni nobenega vremena, ko sem zaslišal klice brez imena, korake, mogoče je bil to eden večjih fantov, ki ga je sestra poslala pome, brž sem vtaknil baterijo nazaj v pelerino in se pognal gor, želeč si samo to, da bi res prišel, dokler so vrata še odprta, in bom našel vhod v pravo dnevno sobo.

Če sem se zdaj ponoči zbuja, se je to zgodilo zmeraj ob istem času — to sem videl po temi in mesečini, ki sta bili zmeraj na enakih mestih na navpičnih stenah ali na tleh — naj sem bil moker, blaten ali tudi tisto malokradi, ko sem bil snažen. Včasih sem začutil tope udarce neke vzbokline v zadnjici ali prvi curek, ki je zmočil srajco, skočil sem iz postelje in vrgel kahlo iz omarice. Ko sem čepel na posodi, z nogami na špranjastih tleh odra, sem bil najprej vesel in srečen, da mi je uspelo pravi čas priti izpod pernice. A potem, ko sem bil že čez pol pota svoje potrebe in nisem več čutil strašnega, ko železo težkega pritiska v trebuhu, ki je bil čisto sam zase boleč del telesa, ločen od moje glave, rok, nog, od mene celega, sem začel gledati vrste nepremično stoječih postelj, podobne velikim zmrzlim, železnim škatlam, poslušal sem dihanje in gledal pod svojo posteljo v temo proti visokim vratom spalnice, dokler me oči niso zbolele od teme. Zapraskal sem z nogo po deski in v temi dvorane se je oglasil šelest, o katerem nisem bil prepričan, da sem ga povzročil sam. Ko v sencah nisem odkril nobene stvari, katere bi se moral bati, sem se spomnil, da je za visokimi vrati med steklenimi omarami z igračami iz storžev glavni hodnik, v katerem ne gori kakor v baselski bolnišnici nočna luč; in da tam naprej, nad obešalniki z našimi pelerinami, ki so na milost in nemilost prepuščene tišini in temi, visi nasproti stopnišča dolga, rumenkasta slika drvarja, ki je ravnokar končal moritev. Udaril je z železom, da sta obe ženski obležali sredi poti na sliki ali celo na sredi črnega hodnika, obe veliki tako kakor odrasli ljudje. Glavi sta se jima odkotalili daleč in iz presekanega vratu je lila kri po steni na naše plašče, stojala z dežniki in čez velike, gladke, kamnite plošče na tleh. Uskočil sem se, obkrožen od vseh strani, nisem si drznil vstati s pregrete posode. Očital sem si, da se jima podnevi nisem upal povedati, da bi stekli za drevo in zlezli od tam za široki, rjavi okvir na zid, k rogovom in drugim slikam, kjer bi se dodobra skrili. Bal sem se, da bi drvar, ki je pazljivo namrščen poslušal v temi, slišal vsako mojo besedo, vsak šepet ali pa, da bi mi glas lahko zadonel zadaj v gozdu. Zakaj nisem našel kake stvari, po

kateri bi zlezel gor in ju pokrtil, na primer s svojo pelerino, da ju on ne bi več mogel videti? Drvar je bil siv, rjav, črno zelen ko plesen. Oči je imel bele, podplute od hudobije, z boka mu je bingljaj širok meč s ploščicami. Korakal je s toporiščem ogromne sekače proti spalnici. Čutil sem približevanje njegovih upogibajočih se kolen, slišal sem mehko doneče korake po gozdnih tleh in najbližja, čeprav ne najbolj varna rešitev je bila železna postelja zraven mene; skočil sem vanjo, se pokrtil trdno in hitro in krčevito valjal glavo sem ter tja po blazini, da bi slika odletela in bi se glava izpraznila, ali pa sem obležal nepremično . . . nepremično . . . nepremično. Včasih se mi je zdelo, da so vsi, drvar — ki se je obenem prikazal v napihnjeni temi zraven postelje — in obe ženski, vsi trije, v mojih prsih, da se drvarjevi zamahi navzdol ponavljajo v meni, da nisem več cel, da so se mi roke izpremenile v poraslo človečino drvarjevih šap, ki grozijo in se rogajo strahu, ki je bil v moji glavi; gledal sem jih v temi pod pernico, zvil sem se v klobčič z njimi, da bi mi srce čim glasneje bilo in iztisnilo strah iz mene.

Zjutraj, ko so sestre zvonile v hodniku, je bila bela spalnica znova okrog mene. Nuna je stala pri vratih in ploskala na vso moč, da bi se čim hitreje oblekli. Črne dolge nogavice se niso nikoli marale dobro zapeti z gumico nad mojimi koleni, da mi med hojo ne bi dol zlezele in bi me sestra ne oštevala še za to. Ob osmih se je spalnica v parih zbirala pred vrati, da bi odšla v umivalnico. Ponavadi sem šel sam, navadil sem se že na to, da sem bil packa, ki se ga drži drek kot lastni hudi duh ali sovraštvo nekega drugega hudega duha. Najraje sem počakal pri omari, da sem lahko šel na repu vrste, da ne bi moj par ves čas vihal nosu nad menoj. Največkrat se je odločil, da gre z menoj eden tistih, ki so imeli protezo, grbo ali bergle. Od zaspanosti so se mi pripirale oči, v glavi mi je še ostala tema. Po hodniku smo korakali v vijugah s sprevodi večjih fantov, ki so se s stopnic in še iz drugih nevidljivih sob priključevali naši spalnici. Vselej sem se čudil njihovemu številu, temu, da so zdravi in celi prebili noč in da so bili zjutraj prav taki, kakršni so bili videti še prejšnji dan. Šli smo zmeraj naprej do konca hodnika, do rdeče omare in drugih kosov rdečega pohištva, in od tam spet nazaj. Včasih sem se spomnil slike, ko je zastrlel črni rob iz stene, kadar smo se ji bližali. Opazoval sem fante, kup glav, če jo kdo gleda, a nobeden ni gledal gor, kot da ne bi visela nad obešalnikom in bi bila tam samo kaka lisa od vlage. To se mi je zdelo nenavadno in postalo mi je še huje. Ko smo prišli vštric s sliko, sem zagledal v mešanici slabe dnevne svetlobe, ki je bila srebrnkasta, in v soju medlih luči s tramov rumeno sliko z vsemi tremi postavami, ki so ostale na njej. Temni drvar je tudi zjutraj hodil z dvignjeno nogo in s sekiro na rami za hrbti obeh gospa v haljah, sivih ko megla. Razlika je bila samo ta, da je bila trava zjutraj bolj zelena in dolga, nebo bolj belo, glava drvarja in starke bolj skremžena, neprespana, temna, obraz mlade gospe pa malo svetlejši. Vendar, hvala bogu, sta še ostali tamkaj. Dan se je videl pri stopniščnem oknu, malo skozi vrata in na stropu, drugače je bilo, kot da je v hiši še noč. Bil sem vesel, da se je tema pobrala in bo dolgo trajalo, preden se bo spet znočilo. V umivalnici sem si še zmeraj snažil zobe s kazalcem. Če bi znal pisati, bi

pisal domov za krtačko. A če bi sestavil pismo, ga ne bi mogel odposlati, ker nisem imel niti enega rapna. Od umivanja smo šli postiljat postelje. Čez dan smo velikokrat hodili po temnem hodniku, iz jedilnice k zdravniku, iz dnevne sobe na verando ter na stranišče in spet nazaj. Včasih je bilo, kot da bi se kdo zagledal s stene vame, in glava se mi je kar sama od sebe zasukala gor, da bi pogledal sliko. Čeprav je bil dan, se mi je sem in tja le zazdelo, da se bo kaj zgodilo. Včasih pa sem mislil, da bodo ostali ves dan na miru. Pri zajtrku je bilo veselo. Tudi spodaj je bilo zabavno, v dolgi sobi z nešteti škarpicami in žličkami na belih mizah, pri starem zdravniku, ki nam je samo pregledoval prsi in je edini od vseh v zdravilišču dišal po dišavah. Najbolj kratkočasno je bilo pri sestri učiteljici. Če je sijalo sonce, smo se tisti, ki bi morali jeseni v šolo, učili namesto v dnevni sobi na koncu verande, kjer je bila stena iz modrih in zelenih šipic. Sedeli smo zaviti v odeje na ležalnikih okrog table. Sestra nas je učila pri njej, spraševala in nadzorovala vsakega, ko smo risali ali pisali na svoje tablice. Nič nisem znal, ničesar si nisem zapomnil. Kadar me je sestra kaj spraševala, so se začela tresti kamnita tla pod mano ali noge mojega ležalnika. Včasih smo zapeli, sestra je udarjala v bobenček s kraguljčki in pri tem je bila tako vesela, da ji je dolgo naglavno ogrinjalo plapolalo na okrog, oči so se ji svetile ko iskre in obraz je imela rdeč, kot da bi bila kaka mlada, vesela, norčava dama, ki je prišla iz mesta k nam na obisk. Včasih nam je pripovedovala pravljice, in kadar je govorila o gozdu in čarovnici, se mi je naenkrat postavil pred oči zid v hodniku, na katerem je visela slika, ali rdeča cunjca v košari mlade ženske ali obglavljanje, ki se lahko vsak hip zgodi, ne da bi bil zraven, ne da bi bilo počakalo, da pridem — in od nestrpnosti so mi noge pod odejo topotale, kot da že tečem dol, ampak sestra ni nikoli nikogar spustila iz oči. Iz njenih ust, pravzaprav obraza, so prihajale besede Gozd, Zid, Čarovnica, da je vse postalo gozdno, kamnato, brezzobo, šavnato. Od njenih črnih ramen, ogrnjene glave, motno belega čela, njenih čednih rok, ki jih je držala v naročju ali je frfotala z njimi po zraku, so uhajali različni glasovi, kot da je pod njenim širokim črnim oblačilom nekaj, podobno črnemu kinematografskemu stroju, ki dela drevesa, trate, bliske, oblake na nebu, gobane, triokenske hišice, čudne šume in pihanja — a oblačilo ji je kakor prej pahljačasto viselo do tal, ostajalo je trdno zategnjeno okoli zapestja in zaprto pod brado z belim ovratnikom in križcem iz lilastega stekla. Nobeden ni nikoli govoril o drvarju, kot da ga sploh ne bi bilo spodaj v hodniku. Zmeraj sem gledal, kje bi dobil sestro iz sobe najstarejših, da bi jo kaj vprašal. Nekoč sem jo zagledal na hodniku, znašla se je sredi teme ko širok, bel privid, a ravno smo stali v parih za jedilnico in nisem smel iz vrste, da bi pretekel ves dolgi hodnik do nje. Nekoč pred kosilom, ko je sicer najbolj svetlo in varno, mi je padla v glavo posebna misel. Ko sem videl fanta iz skupine najstarejših, kako je šel dol, sem zlezel z ležalnika, kakor da grem na stranišče, se splazil za njim skozi dnevno sobo v rumeno vežo in ob zeleni ograji po stopnicah nad hodnik, da bi videl, če imata ženski na podobi mogoče svetniški sij. Kajti če bi bili svetnici, bi se lahko še rešili, in sicer tako, da bi odleteli v

nebo in rekli Bogu, naj vrže drvarja v pekel, in potem bi se spet lahko vrnili na zemljo, kjer bi nadaljevali pot proti gozdu. Ampak okrog njunih glav in tudi nad njima ni bilo niti sledu o žarečem krogu, obroču ali vsaj bolj sijočem zraku. Obe sta hodili mirno ko dve navadni kmetici, ki gresta po smrečico v gozd. Vendar je bil drvar večji ko prej, črn in naježen od dlak in ostre sekire; prav lahko je bil tudi hudič, ki je skrival roge v kapuci. Zvonilo je za kosilo, fantje so začeli topotaje dirjati in vpiti po hodniku, a oni trije na sliki so ostali in korakali kar naprej, kot da nobenega ne poznajo med ljudmi, nikogar izmed nas in so kvečjemu enkrat ali dvakrat slišali naše glasove oddaleč. Prav nič se jih ni tikalo, niti za to se niso zmenili, ali so v zdravilišču ali gredo zares v resničen gozd.

Tisti, ki po popoldanskem spanju — ležali smo v odejah na tleh spalnice ali zaviti do nosu na verandi — niso imeli temperature, so smeli iz hiše na daljši sprehod. Vseokrog zdravilišča je bilo hribovito, holmičasto, posuto s strmimi potmi, polnimi skal in osatastega grmovja. Ogromna pokrajina, v kateri je bilo zdravilišče tako majhno, da se je brž skrilo za holmom kakor kaka večja skala in potem ni bilo, naj smo gledali še tako daleč, nikjer nobene hiše več. Z dvorišča smo ponavadi šli dol in potem gor po hribu, čez katerega me je takrat pripeljal oče v zdravilišče. Vselej, ko sem stopil v to sliko s hribom, se mi je zdelo, da odhajam domov; na vrhu je bil nevidno navzoč oče, stal je zgoraj na dosegu rok, in zdelo se mi je hudo nevljudno, da ga nihče od fantov in nun ni opazil. Ampak pod hribom smo zavili v gozd pri nekem električnem drogu, pri katerem se je pot cepila. Tista, ki je ostala na prostem, je peljala globoko dol proti železniški postaji, od katere sem si zapomnil samo ograjo iz sivih količkov. Nekako čudno sem hodil zunaj, veliko bolj čudno kot v zdravilišču; zmeraj so se mi noge kar stresle, kadar sem se dotaknil tal, kot da bi imel žebelj v čevljih ali pa bi se tla zibala pod mano. Tako sem bil enkrat z brado nad glavo tistega, ki je hodil z menoj v paru, v naslednjem trenutku pa sem se že pogreznil pod njegova ramena in ga s čelom butnil v prsi. Vsi iz sebe od jeze so me odrivali in psovali. Imeli so prav. To je bila tako nadležna hoja, da sem se še sam sebi zdel šema. A ni šlo drugače. Trudil sem se, da bi hodil čimbolj pametno, kakor v Baslu. Nekajkrat sem se kar prekucnil čez kamen na strmi poti ali kak trd rob in se zvrnil po tleh, kot sem bil dolg in širok, in potolkel sem si koleno ali dobil luknjo v nogavice, kar je bilo še huje. Vendar je bilo zunaj stokrat bolje ko v zdravilišču. Zaradi svoje neumne hoje sem smel hoditi na koncu vrste. Včasih sem zaostal pri drogu in gledal po travi zgoraj nad potjo, po kateri sva takrat šla z očetom, če bo po njej mogoče le prišel kdo od domačih ali kdorkoli iz Basla. Gledal sem, kako za potičastim pobočjem izginja strma, zagorelo rdeča, obronkasta pot, po kateri se, čeprav je bila pot namenjena samo hoji, ni pokazal niti en človek, dokler mi niso noge obtičale in me je spet pograbila panika, da jih ne bom mogel izvleči iz zemlje, ne več hoditi z njimi, in panika pred prazno okljuko, tišino, električnim drogom, obvitim z bršljanastim listjem, in sem stekel padajoč in pobirajoč se pod nizkimi vejicami črnih smrek v hosto za

drugimi. V mraku so se komaj razločile rjave postave. Spodaj so bila debela svetla ko noge, zgoraj pa so črne, ugašene veje molele nad mojo glavo ko goste brade ali skrivnostne pelerine gozdnih škratov. V platnene vrečke, ki so jih smeli nositi samo najbolj pridni, smo nabirali storže, iz katerih smo dopoldne na podoknikih dnevne sobe delali različne možičke. Meni se ni nikoli posrečilo napraviti možiclja, tudi iz barvastega kita v škatlah ne. S poti se nikoli nisem upal zateči predaleč na visoka, rjava, igličasta tla, po katerih so stala dolga sivo bela stopala gromozanskih dreves z bradavičastimi ožuljki in kjer so ponekod štrleli iz tal šopi debelih, golih, sivih šib, ki niso bile niti grmovje niti palice za hokej, ker jih nisem mogel izruti. Med koreninami smo naleteli na bele kamne, prevlečene z zelenim ledom, prišli smo do okroglih lukenj, v katerih so spale kače, kot nam je potihoma, da jih ne bi zbudila, govorila naša sestra, ponekod smo hodili po globoki poti med nizkimi belimi stenami snega, ki je zapadel pred poletjem. Čeprav je bilo res lepo, sem komaj čakal, kdaj se bodo zasvetila vrata — konec gozda. Ko smo prišli ven, na prosto, smo v vrsti preskakovali kozle, da so nam pelerine plahutale ko vranja krila. Če je bilo sonce in ni pihalo, smo smeli za nekaj časa sneti kape in rokavice in smo se igrali *Ali je kaj trden most?* Vrh gore, ki sem ga vsak dan videl iz hiše, je bil od tukaj že bolj podoben dolgi, spredaj podolgovati in koničasti glavi psa, ki ga imenujejo jazbečar. Na hribih — zdaj veliko bliže ko z verande — sem videl bobnom podobne okrogle, črno bele krave z zvonci in pastirje v širokih klobukih in temno zelenih pelerinah, ki so držali od ust do tal dolge, polžasto zavite rogove. Niso bili tako lepi kakor na škatlah sira v trgovini. Nekoč sem našel na položnem bregu grička, na katerega ravnem vrhu smo se igrali, majhno, blatno drsnico, na kateri prvič, ko sem po nerodnosti spolzel po njej, nisem padel, kot sem bil dolg in širok. Če sem se lahko izmuznil sestri ali so mi drugi kazali hrbet, ko so pričenjali igro, sem stopil tja in se dričal: v počepu, z rokami, na katere sem ovil pelerino okrog kolen, sem drsel na širokih, debelih podplatih visokih čevljev v senco, proti nizkim jelkam, ki so bile manjše od mene. Drsnica je bila široka, od snega razmočena steza. Zdelo se je, da mi je ta konec griča bolj naklonjen kakor ne vem kaj drugega in da drsnica nekako pripada meni. Debeli rezanci nizke trave, ki so jo obdajali na obeh plateh kakor okvir, so bili tudi bolj domači ko trava drugje. Naj sem gledal drsnico od spodaj gor ali od zgoraj do dna, razumel sem jo prav dobro in jo imel tako rad, da bi lahko tudi legel nanjo in zaspal in ona bi me, brez skrbi, celo pokrila, da me ne bi zeblo.

Ko se je pričelo mračiti, nas je sestra zbiralala in urejala v pare zgoraj na griču in spet sem moral začeti misliti na zdravilišče. Nisem razumel, kako lahko čas zmeraj mine ob istem času in zakaj niso zraven istih dnevov, ki se stalno ponavljajo, še kaki drugačni, novi dnevi. Ves grič je bil v rdeči, razbojniški zarji, drevesa so bila modra v mraku in namesto gorá so bile zdaj neke mlečno sive vode. Ko smo se vračali domov skozi gozd in po rdeči, globelasti poti v hrib s toliko blata na sebi, da sem zdaj gugaje šel napol v zraku, potem napol na tleh, in se je izza visoke, stroge žive meje, ki nas je ves čas spremljala ob poti, prikazala velika hiša zdravilišča — široka, rjava

streha nad belim zidom in modrimi stebri verande — sta postala dnevni red te hiše, polne postelj, in čudna, rumena slika v hodniku tako strašno močna, da sem bil izmenoma na dvojni preži, enkrat, da vendar ne bi napravil spet kaj narobe ponoči, in v drugo, spet sem se začel ves tresti in poplesavati nad tli od strahu, če ni že drvar odsekal glav obema kmeticama, tačas ko nas ni bilo doma. V kolibi, ki je stala na oglu, smo si s trščicami postrgali blato s čevljev in jih kazali naši gospe sestri, ki je stala na pragu v črni kapucasti pelerini in je imela že nočni obraz, čeprav nebo še ni bilo čisto temno. Čevlje smo spravljali v letvičasto omaro, pri čemer so nas, fante iz spalnice najmanjših, večji in močnejši fantalini iz drugih sob zmeraj odrivali, a najraje so nas pometali zad, h golemu zidu, kjer je stala cela greda cvetličnih lončkov, katerim se nismo smeli niti približati. Obuli smo se v klobučevinaste copate, in ko smo po ozkem, lesenem pločniku ob zidu prišli skozi glavni vhod, ki je bil na sredi pod stopnicami, in iz neke dolge, črne sence noter, v hodnik, kjer so med stropniki gorele debele, medle luči, so bile postave na veliki sliki temne, mršave, nejasne kakor rogovile suhih vej. Zaradi gneče in nadzorstva sestre pred obešalnikom nisem mogel prav ničesar videti. Kadar sem si jih hotel pri prič ogledati, sem si v spalnici zmerom hitro nataknil sobno obleko in postavil v ozko omaro zunanjo obleko — ta se mi je vselej upirala na vse kriplje, posebno z rokavi, ki nikakor niso marali na obešalo — in zaprosil našo sestro, ki je stala z drugimi nunami pred vrati, če smem na stranišče, kar mi je takoj dovolila. Pognal sem se na stopniščni presledek, kjer so stopnice zavijale k ograji, da bi videl sliko s tiste višine, na kateri je visela. Nista me ogoljufala ne pričakovanje pa tudi ne tisto, s čimer sem gledal — oči: temni drvar s sekiro na velikanski sliki je bil že za nekaj korakov bliže stari gospe kmetici, ki je pospešila korak in se z nosom skoraj tiščala hrbta mlade deklice pred seboj. Bili so si tako blizu, da bi se lahko vsak hip zlili v eno samo kopico, v kateri ne bi mogel več razločiti, kje drvar maha s sekiro in kje sta glavi obeh gospa. Najstrašneje je bilo, da je bila ta hudobija tako blizu naših pelerin in spalnice, na hodniku, po katerem so kričali in dirjali fantje, ki sem jih slišal oddaleč ko iz debele megle, kadar sem gledal navzgor. Najbolj neumno se mi je zdelo, da so visele zraven druge slike z gorami, travniki in ograjami pašnikov. Bile so mirne, čisto prazne, brez živali in brez enega samega človeka.

Nekoč, zvečer sem prvič opazil v kraju na sliki za drvarjevo postavo črno rjavo pot, ki je bila enako dolga ko vsa slika. Najprej sem mislil, da je njegova sled, strašen, okamenel podaljšek njegove hude postave, ki se je nisem upal pogledati. A bila je pot, ker sem na njej odkril iste kamne, kot so se svetili na poti pred deklico. Pot je postajala zmerom manjša, izginjala je v travi s čudnimi cveticami — z oranžnimi in rdečimi pegami, razškropljenimi v plamene, in mesečinasto belimi čašastimi cvetovi — kakršnih nisem videl še na nobenem izletu. Z griča, ki je bil daleč in edini v kraju, se je spuščala neka daljna, rumena steza. Je bila to še ena pot? Zakaj nista potem odšli raje po njej? Ko so bili tam gori na griču, se jima še ni bilo treba ničesar bati, pa tudi do sem, do kamor so prišli, sta ostali še živi. Na

poti se niso videle njune stopinje, mogoče sta ves čas hodili po travi, ki je bila zelena in sta se zato manj bali. Dolgo časa sta bili prosti; lahko bi bili stekli s pota in po travi nazaj na griček. Tam, za njim je gotovo stalo kakšno mesto, morda hiše in cerkve, ceste, konji z vozovi, stojnice, mogoče je bilo veliko ljudi. Če bi ostali tam, v kaki ulici, kjer bi se lahko skrili v kako vežo, ju drvar ne bi mogel iztakniti in nič se jima ne bi zgodilo. Bil sem zadovoljen, da je za gričem veliko hiš in ljudi, vendar nisem razumel, zakaj so se tako skrivali, da ni bilo nikogar na spregled in se nobeden tudi za hipec ni pokazal na vrhu, da bi videl travnik in gozd. Vse mogoče so delali zad, žagali so drva, se vozili, pohajali med trgovinami, popravljali kolesa, se igrali neumne igre na trgu, a nobeden od njih ni vedel, kaj bo naredil drvar na poti daleč zunaj mesta. Zdaj sem si vedno ogledoval obe poti, zvečer največkrat grič, za katerim je bilo mesto, odkoder bi prav lahko prišli na pomoč.

Ko je pozvonilo k večerji — sestre so zvonile z zvončki na paličicah — sem zavohal vonj po kakavu in prepečencu z maslom in hitro sem moral s stopnic. Moje mesto za mizo je bilo na vogalu, kjer sem tičal na zaboju, priškrtnjen med noge nizke mize, s praznim parketiranim prostorom in orjaškimi vrati za hrbtom, ki pa niso bila tako močna, kot so se delala, saj so se pri vsakem odpiranju upogibala, kot da bi bila iz lepenke. Prava noč, ki sem se je vsakokrat znova zbal kakor odkrite pasti, se je pričela zmeraj takrat, ko so hodile sestre med mizami in odkrivale in zakrivale s svojimi velikimi klobuki luči, ki so visele na vrveh in metale na mizo sence, v katerih se mi je dremalo. Ta hiša se mi je zdela podobna velikanski mošnji, ki se je vsak večer na novo zadrnila. Pred spanjem smo kleče molili k angelu varuhu ali kako daljšo molitev. Rok nismo smeli držati z dlanjo plosko ob dlan, ampak sklenjene, s prepletenimi prsti; tako sem se naučil delati z njimi jasli, zvon, razred, učitelja in druge stvari. Včasih je stopila sestra iz srede dvorane na oder k meni in rekla: »Ti pa . . . pazi nocej, da se ne boš spet podelal.« Bolj sem se tresel pred njo, kadar je bila v belem: postala je kar del postelj, rjuh, stropa, sijoč, neločljiv kos okolja, ki je govoril — kakor pa če je bila oblečena v temno modro in je bila videti povsem nasprotna sama sebi, praznična in svečana, kakor kakšna dvorjanka ali pa nadškofova žena. Strumno sem iztegoval noge in stiskal mišico na zadnjici trdo ko deska, da ne bi noben mlinec prišel iz nje. Na tisto stran, kamor je zamahovala z roko, so se mi kotički ust pripirali, oko pa stiskalo. Ko pa me je ošinila z nepopisnim pogledom, ki ni izražal ne gnusa ne strogosti, in je končno odšla z odra, sem od olajšanja izpustil zadržano sapo čez prsi. Če je prinesla zvečer violino, smo pri priči vedeli, da smo bili čez dan pridni. Ugasnila je luč in zaigrala med vrati uspravanko. Zvoki, ki so po temi prihajali iz nevidne škatle, so govorili o tem, kako je nuna čisto blizu vratom neke izbe na nebu, za katerimi so angeli in Bog — najbrž se je tudi vsa spremenila, radoveden sem se obrnil na postelji, da bi si jo ogledal, a prikazalo se ni skoraj nič drugega ko črna, votla dverna odprtina na koncu spalnice — zvoki, ki so se na dolgih strunah iztezali nad

mojo glavo, so mi govorili, kako slab, hudoben, malopriden otrok sem. Nekakšna pajčevina skrbi nad samim seboj mi je pokrivala glavo, oči, nos, ščegetala me je, pekla, užigala. Najraje bi se bil utopil skozi svojo posteljo v oder. Kakšen bom, ko bom velik, sem premišljeval, ko sem gledal gore za oknom, podobne orjašem, pokritim od glave do nog v črne okosmatene odeje. Ali tak, kot sem zdaj? Nepremično sem ležal, ko sem gledal pred seboj sebe kot odraslega. V temi se je naredil kar rov, v katerem sem videl neko postavo, ki je hodila in premikala glavo, se smejala in pri tem kazala bele zobe. Največkrat je bila podobna nekemu sivemu zrnastemu človeku na črno beli fotografiji.

Kadar se ponoči nisem podelal, sem se zjutraj, brž ko sem se zbudil, vselej spomnil stare slike na steni ali črnih postav obeh žensk, ki so še od noči ležale sredi hodnika. Če sestra ni stala preveč med vrati, sem vselej stekel ven, a največkrat me je ujela in napodila nazaj. Stoje pri plaščih tik pod sliko sem meril razdaljo od divjega moža do obeh žensk in za koliko se jim je ponoči približal. Tudi zvečer sem gledal, kako daleč so vsi skupaj prišli popoldne, ko smo bili zunaj in so ostali sami v hiši. Če bi imel kako lestev, po kateri bi splezal gor — poskušal sem že s stolom, s kljuko na obešalniku, na katero sem se obesil, da bi bil bliže, pa ni šlo — ali če bi imel vsaj kako dolgo reč, s katero bi s tal lahko izmeril razdaljo. Moje roke niso bile zanesljive. Komaj sem iztegnjena kazalca obeh rok, s katerima sem zmeril pot od drvarja do košate kmetice, potegnil dol, že sta se oba prsta pripognila ali razmaknila drug od drugega. Tako so vsi trije ostali pri miru, prilepljeni kakor drevesa in ograde na drugih slikah, ne da bi vedel, za koliko so se približali. Včasih se mi je zdelo čudno, da me drvar ni sunil, da me nobeden od njih ni opazil, se sploh pobrigal zame, da niso ganili niti s prstom, ko sem meril razdaljo, kar bi jih navsezadnje moralo pošteno razjeziti; korakali so nad mojo glavo, kot da ne bi bil zraven, ampak skrit čepel nekje za kakim kamnom ali na dnu jarka pod sliko.

Nekega večera, ko sem šel ritensko po stopnicah navzgor, me je nenkrat nekdo prijel odzad. Ko sem opazil, da je to prijazna debela sestra iz sobe najstarejših, sem se skoraj zvrnil s stopnic. Zasukala je z obema rokama moja ramena k sebi, ostal sem tako, nagnjen naprej in z eno nogo v zraku, da bi bil čim bliže širokoličnemu obrazu in belim blazinastim prsim. »Spet gledaš slike?« je vprašala in se nasmejala. Zarezal sem se skoraj do ušes — hotel sem namreč čim več zvedeti — da me je fraca kar zbolela. Neumno je bilo samo, da sem moral uporabiti glas, če sem hotel karkoli reči. »Ja, zdaj je napravil drvar že nekaj korakov za njima,« sem spregovoril s stisnjenimi usti. »Ne,« je rekla tako razigrano, da sem ji skoraj verjel »zdaj na poti že ne bo storil nič hudega, šele ko bojo vsi trije prišli v gozd, ju bo obglavil.« »A saj gre naprej, čisto zraven je že,« sem zavpil. Sestra se je nasmejala, ne megleno, ampak veselo, skoraj tako kot nuna učiteljica, da so ji postale oči majhne in sem čutil, kako sem se zarezal tudi sam. Hotel sem se še pogovarjati z njo, a nič mi ni prišlo na misel, tudi stran nisem mogel, da bi se kaj spomnil, kajti ko bi se vrnil, da bi jo tisto vprašal, je že ne bi bilo več na stopnicah. Nisem in nisem vedel, kaj naj napravim, da

bi se živahneje pomenkoval z njo. »A drvar je naredil nekaj korakov za njima,« sem ponovil. Zasmejala se je. »Čisto brez skrbi bodi, zdaj se ne bo še nič hudega zgodilo,« je rekla pogumno. Potrepljala me je po licih, da nisem vedel, kaj bi, in šla tako hitro ob zidu dol v hodnik, kjer so bila vrata z glavnim gospodom zdravilišča, da se nisem mogel ne upal pognati za njo, pa tudi še zmerom mi ni ničesar prišlo na misel, kar bi jo lahko vprašal. Ko je zdrsula njena bela halja za omaro, sem spet pogledal kraj na čudni sliki. Bil sem tako veselo razburjen, da nisem videl, kako se vedejo, čeprav sem jih gledal. Prisegel bi, da so bili vsi trije bolj skupaj kot zjutraj, saj so bile drvarjeve, s trakovi prevezane noge čisto blizu krila stare kmetice. Če je od jutra do večera napravil samo eno stopinjo, ju bo lahko kaj kmalu dohitel. Ni ga bilo mogoče potisniti nazaj, tja, kjer je hodil še zjutraj. Po beli, divji pegi oči v njegovem črnem obrazu sem dobro vedel, da bo lahko zdaj zdaj dvignil kol s sekiro in jo vrgel obema v glavo. Ko sem se spomnil sestre, ki ju bo ubil šele v gozdu, se je naenkrat oddaljil in se hitro postavil s sekiro in kapuco nazaj za njima. Bilo je smešno! Ampak, če je bilo res, da ju bo ubil, bi se bilo moralo to že zdavnaj zgoditi, saj so že dolgo hodili, ves čas, odkar sem prišel v zdravilišče. Vsa trojica bi morala korakati hitreje, z večjimi koraki, posebno mlada kmetica in drvar, vse do konca poti, dokler ne bi drug za drugim izginili pod široki, rjavi okvir in bi slika ostala prazna. Ponoči v temi je bilo na zidu najhuje. Takrat je lahko drvar v miru in tišini, brez skrbi odsekal obema glavo, a tako, kot da je to napravil kdo drug, recimo kakšna senca ali kak plašč. Vse mogoče se je lahko dogajalo v temi, lahko so tudi hitreje šli, tekli. Če je bilo resnica, kar je rekla sestra, bi se deklica morala zaleteti v drevo in odpreti oči. A hodili so počasi, v gosji vrsti. Zdaj sem čakal, da bo najprej izginila deklica, kos za kosom, hrbet, noge v coklah, potem da bo prišla na vrsto stara gospa, nato pa on, ki bo kar zapihal od užitka. Ko bodo izginili vsi in bo kraj ostal zapuščen, brez sledu o kateremkoli izmed njih, se bo črni gozd zadaj zatresel in iz njega se bo zaslišal strašen krik, ko jima bo drvar zdobil glavi.

Zdaj po dneve in dneve dolgo nisem več pogledal slike. Šel sem po hodniku, ki je bil valovit po tleh, čeprav sem videl druge, kako hodijo po njem, kot da bi bil čisto raven, in nisem se ozrl niti enkrat gor, tja, kjer je bil stari rumeni kraj. Bilo mi je vseeno, kajti vsi trije so stali pri miru, hudo dolgočasni ali pa so se brili norca iz mene; vendar sem se ustrašil, kadar sem pogledal gor in so mi pokazali, kako hodijo še zmeraj naprej po poti, a velikokrat sem povsem pozabil nanje, kot da so izginili s stene ali odšli kam drugam. Hudo je bilo takrat, kadar je bila nevihta in se je noč začela veliko prej ko ponavadi in smo morali ves dan ostati v hiši, ker so sestre prižgale luči samo pri jedi in učenju. Črna tema je prišla od vseh strani neba, grmelo je nad stropom, kot da gre tik nad njim s kamni naložen dolg železen voz z neštetimi drdrajočimi kolesi, težak voz, ki je z eksplozijami paral in kopicil gosto, debelo, črno flanelo neba in stiskal gore v majhne, mokre svetleče se skale. V bliskju so šle strele navzkriž ko

žareče klešče za kodranje las, gost, šopast, sajasto siv dež je togotno preobračal vse, kar je našel na verandi, v zraku je štrcal ko milijon brizgaln, a po tleh je tolkel in butal povsod, pred vrati dnevne sobe, pred oknom v hodniku, zadaj pri stolpu, okrog in okrog hiše, kakor da hoče razkopati tla, priti do konca zemlje, tja, kjer so potresi in pekel; v vsaki izmed množice kapelj, ki so po bliskovo letele mimo šipe kakor hiteči ljudje na vlak, je bil cel gozd. Z drevesi je delal veter prave poniglavosti, suval jih je sem in tja, da so se čisto sklonila in postala plešasta, potem pa jih je spet zravnal v ptičja peresa, jih ježil v črne, bradate, kosmate postave, podobne križanemu Jezusu na Golgoti. Bila je taka bobneča tema, kot da se bo gora vsak čas prevalila na streho ali da bo iz saj skozi steklena vrata prihrumel širok krožnik črne lokomotive kakor skozi stekleno kupolo postajališča. To je bil primeren čas, sem čutil, ko bi jaz namesto drvarja v zavetju teme in zaradi našega strahu pred strelami in grmenjem ubil obe ženski. Stali smo sredi sobe in včasih molili; taka tema je bila, da so se videli samo obrazi brez telesa, in v teh trenutkih nisem vedel, kaj je bolj resnično: drvar z obema ženskama v hodniku ali Jonkind, sestra, mavčasti Jean ali naša soba s kockami in gugalnim konjem z visečimi stremeni. Tudi nisem vedel, če so resnični treskajoči grom, bliski, ki slepijo v notranjost glave, in šumeča svetloba podobna pepelu, namigu sivega kožuha očetovih obrvi tam iz Basla — če ni vse skupaj le nekaj, kar samo jaz vidim in o čemer ne bom smel živi duši nikoli ničesar povedati. Po dežju je dišalo vse, zunanja vrata, kamni na verandi, lesena ograja. »To je ozon,« je rekla sestra. »Dihajte, dihajte globoko, da si pozdravite pljuča«.

Najbolj varno je bilo takrat, kadar je sijalo sonce, ki je bilo tule drugačno kot v mestu, podobno je bilo nekakšni razvezani kroni. Ali pa v nedeljo, ko so vsi fantje iz zdravilišča molili v glavnem hodniku. Toliko ust na levi in desni, v vrstah pred mano in za mano se je premikalo na negibnih pobožnih obrazih fantov — ta sprememba na živih, ujedljivih licih, poklekovanje in sklanjanje glav, nekaj, kar je viselo s kotičkov njihovih spotegnjenih ust kakor nekakšen angelski nakit, me je zmerom na novo osupnila in preplašila — in toliko glasov je izgovarjalo iste besede molitve, da je donelo in odmevalo v hodniku, kot bi v njem hrumeli in brneli propelerji kakega silovitega trimotornega letala. Če sem bil daleč, sem razločno videl, kako slika na steni kar blede, čeprav je še visela tam in črni okvir prekriva hudega drvarja, ki je čedalje bolj kopnel pod jezo in molitvijo. Oglar je bil premagan in ni mogel ničesar več napraviti, ker je Bog, ki prej ni gledal v rumenkasti kraj z gozdom, prišel zaradi mnogoglasnega klicanja njegovega in imena njegovih svetnikov pod črne stropnike v vežo in na belo nebo na sliki. Kadar sem molil v bližini podobe, sem bil zadovoljen, ko sem videl na lastne oči, kako drvar stoji pri miru in ne dela nobenega koraka več, kot da ga je za noge na tleh, za roke v zraku priklenjenega držala debela veriga ali sidro ali pa je iznenada izgubil hudobno misel, nit v glavi in ni vedel več, kaj je hotel narediti. Takrat mi ga je postalo malo žal, ker so se prav vsi spravili nanj.

Konec poletja, po prazniku Helvetia— zvečer smo smeli ostati dolgo pokonci, na dvorišču so fantje v nošah, belih nogavicah in črnih kapicah preskakovali kres in na verandi je gorelo brez števila lampijonov z grbi kantonov, z volovskimi rogovi, medvedi, ključem, kozorogi — smo odšli v drugo zdravilišče, ki je stalo spodaj, kjer je bilo veliko topleje. Vsak je dobil svoj kovček. Tako sem po dolgem času spet videl neko domačo stvar: svojo obleko, kockano dno in pokrov v notranjosti kovčka ter na ročaju obešen karton z mojim imenom, napisanim v visoki mamini pisavi. Ko sem močno vdihnil zrak, sem zavohal na koncu nosu celo neizrabljeni duh po našem stanovanju doma, skorajda vonj po vsakem domačem posebej, ki se je zlil v en sam duh. Nekateri iz našega zdravilišča so se odpeljali z rumenim poštnim avtobusom, drugi so šli z gorsko železnico. Seveda smo morali mi mlajši z vlakom. Ko smo se med klepetanjem vkrcavali v mali, lahki vagon, sem se zgrozil, da puščamo sliko v hodniku sanatorija samo. Pri ozkem nagrbnjenem rumenem oknu, skozi katerega se je nerazločno videla pokrajina, sem mislil tudi na drsnico pod gričem, ki se je vedno bolj zakopavala med hribe. Ko smo prišli pred novo zdravilišče, sem takoj opazil, da je mnogo večje in imenitnejše od prejšnjega. Na stopnicah so bile od ograje do stropa razpete goste železne mreže in v zgornjem nadstropju so stanovale tudi deklice in dekleta. Vsaka skupina je dobila svojo majhno spalnico, dnevno sobo in lastno jedilnico, v kateri je visela lepa svetilka iz jelenovih rogov z žarnicami v obliki sveč. Sestra je zvečer prišla v sobo in mi zabičala, da v tako lepi hiši ne smem več uganjati svojih starih packarij. Ponoči me je zbudilo enakomerno momljanje nekih čudnih belih bitij okrog moje postelje. Mislim sem, da se sanje nadaljujejo. »Ne smeš se podelati, posran'c! Ne smeš se več podelati, posran'c!« so pojoče žlobudrale postave. Srce mi je hotelo počiti. A kmalu sem po šepetanju in hihitanju spoznal, da so to fantje iz sobe starejših, ki so kakor nekakšni faraoni v svojih dolgih haljah in z blazinami na glavah stali okrog mene, in groza je popustila. Zjutraj je bila moja postelja povsem suha. Na lepem se je zgodilo, da se nisem več ponesnažil vanjo, ampak sem začel kot za stavo po vsakem obedu bruhati. Pri kosilu, takoj po juhi, sem izbruhal vse, kar sem spravil vase, in ko sem videl to ogabno rožnato zmes, ki je prišla iz mene, sem bruhal še bolj. Zato sem moral pri obedih sedeti za posebno mizo, za tako imenovano oslovsko klopjo zraven ogromne črne peči. Ko mi nekoč dvakrat zapored ni postalo slabo, me je naša sestra spet posadila za skupno mizo, a takoj po prvem krompirju v oblicah sem izbruhal vse, kar sem pojedel tisti dan, po sredini dolge mize in čez krožnike fantov v bližini. Zato sem moral za zmeraj ostati pri posebni mizi, z vrečko namesto s prtičkom okrog vratu. Tukaj bi smel bljuvati po mili volji, čeprav mi sestra ni dovolila, da bi to delal med jedjo, ampak sem moral kar se da hitro ven na stranišče. Vsakokrat znova sem se bal, da bi se dotaknil jedi, in najbolj vesel bi bil, če ne bi bilo treba nikoli več jesti. Če sem le mogel, sem zadržal pekočo trdo brozgo v sebi in stekel z obema rokama na ustih v WC. Bil sem ponosen, kadarkoli se mi je to posrečilo. V novem zdravilišču smo imeli najmlajši v dnevni sobi mize in stole ko za odrasle in nove igrače. Imeli smo igro s koščenimi barvnimi

gumbi različne velikosti in vrednosti. Frcati smo jih morali tako, da smo z robom enega navpično pritisnili na rob drugega, ki je ležal, da je skočil v zrak in v loku priletel v skledico na sredi mize. V tej igri sem tolikokrat zmagal, da sem jo hotel venomer igrati. Ne v dnevni sobi ne na hodniku ni bilo nobenih slik, razen otročjih o Sneguljčici, palčkih, stari kraljici čarovnici s skodranimi lasmi, o Trnjulčici v začaranem gradu, zrasli v pajčevino in srobot. Pozimi smo se velikokrat sankali in tam, kjer so se dolge smuke zajedle, je bil sneg siv ko tramvajska tirnica. Vrh gore, za katero je stalo zdravilišče — te hiše sem se spomnil komaj kdaj pa kdaj bolj kot kake senene kopice na pašniku, včasih pa sem se ga skozi rezki zrak tudi ustrašil, kakor da mi čisto malo manjka, na primer le neroden skok čez pobočje sankališča in že bi se spet znašel v njem — vrh gore je imel od tukaj čisto drugačno obliko, ki ni bila skoraj nobeni stvari podobna. Novo zdravilišče je bilo od zunaj tudi belo in modro kot zgornje in imelo je verando, stolp na enem in kolibo za čevlje na drugem koncu, tako da sem se prve dni že nekajkrat zbal, ko smo se vračali domov, da bom prišel v staro hišo, vendar je bilo novo zdravilišče v notranjosti, kar zadeva hodnike in sobe, čisto drugačno. Imenovalo se je Langenbruck. V njem sem ostal do poletja 1935, ko je nekega dne prišel oče, da me odpelje domov. Ravno smo se vračali z dopoldanskega sprehoda, se neumno brcali in si vlekli kape z glav, ko sem ga zagledal, kako stoji pred kolibo za čevlje v svoji stari modri obleki in z rokami na hrbtu opazuje stopnice na verando. Stekel sem kot izstreljen tja gor in se mu obesil okrog vratu. Od sunka se je zagugal nazaj in prijel naočnike, da mu ne bi zleteli z nosu; po tem gibu sem videl, da se ni prav nič spremenil. Pritekla je tudi naša sestra, kot tistikrat ob mojem prihodu. Položila mi je roko na ramo, medtem ko se je pogovarjala z očetom in me s prsti narahlo gladila in trepljala po obrazu. Nato sva hitro pripravila mojo prtljago, obleko. Poti se več ne spominjam. Ko sva sedela v nizkem, razkošnem pulmanu, vendar z lokomotivo pred vozovi obrnjeno v nasprotno smer kot prvič, sem kar tako pogledal skozi modro okno: videl sem visok cementni peron, na njem noge nekega moža, od stopal do kolen, drog s tablo, za njim rdečkaste tovarne vagone, košate smreke. Tako so se zame končale gore: z nepazljivim, nepotrebnim pogledom v slučajno okolico in prav to se je za zmeraj vtisnilo vame.

In že je vlak vozil po krajih, katerih se ne spominjam, čeprav je tod moral skozi 117 predorov in čez 480 mostov. Že sva, a veliko pozneje, hodila po neki temni ulici v Baslu, Kostanj, ki je še vedno stal v železni ograji sredi razsvetljene rue de Bourg, nama je naglo prihajal naproti. Stopil sem v vežo domače hiše, pred strme, ozke stopnice, oče je zaklical gor, vrata so se odprla, luč, v hipu so se prikazale mama, sestre in več ko leto dni stara Gizela v nekem naročju, znani glasovi, poljubljanje, stari duh po plinskem gorilniku, mlečnem rižu — nobene zablode, uganke, skrivnosti ni bilo več. Naš dom je imel brez števila majhnih, temnih sob. Preletel sem jih na hitro, da bi videl, če so še vse skupaj. In že so zaklenili hišna vrata in sedel sem na svoji postelji pred steno z malo, veselo Gizelo ob sebi, zavito v odejo z vtakano mikimiško, ki je igrala na violino, in govoril, govoril, pri-

povedoval vesele zgodbe in šale iz zdravilišč odraslim, ki so sedeli na stolih pred posteljo, v temi, z lučjo iz odrpote kuhinje za seboj. Smejali so se mojim besedam, krilaticam, kremženjem, kretnjam, s katerimi sem oponašal tovariše, nune, zdravnike, in zabavljicam, ki sem jih prepeval na glas in dirigiral zraven. Sproti sem si izmišljal nove stvari, jim kaj dodajal, največkrat pa izpuščal. Postalo je nekaj čisto drugega, kar se je dogajalo v resnici. Sestavilo je podobo nekakšne visoke bele, zasnežene gore, po kateri smo brodili skozi nevarni sneg, črede dobrodušnih krav in pisanih pastirskih rogov, v katere smo pihali, kresov, ki smo jih vsak večer prižigali, da bi jih lahko preskakovali; sanatorij se je spremenil v veliko modro belo hišo, polno igrač, v kateri smo živel v složnem prijateljstvu in zaroti in kjer so zmeraj nove zabave norčije fantov spravljale naše nune ob pamet. Čim delj sem govoril, tem bolj je moje pripovedovanje postajalo nasprotje grdoti teh majhnih sob doma, lisastih sten, razpokane postelje, nenehnega sovraštva med očetom in mamo, nasprotje koščku masla na nožu na polici okna, osmojenim kavnim skodelicam, raztrganemu pismu na tleh, modremu traku za pečjo, lepljivi steklenički zdravil na komodi, pajčevinam, omaram, starim duhovom — nasprotje vsemu, kar je sestavljalo občutje prisrčnosti, v kateri je srce korak za korakom našlo svojo hrano, nenavadni »ponotranjenosti« naše hiše, po kateri sem hrepenel skoraj dve leti. Najbolj navdušeno se je smejala Gizela. Včasih, sredi najbolj zanosnega razpletanja pustolovščin, mi je desno oko potegnilo glavo navzdol, kakor da imam tam namesto očesa železno jabolko. Takrat se je zganil v meni nekdo, katerega nisem poznal, a me je nekako celega napolnjeval pod kožo, do konice na prstih. Skozi drobno špranjo je poslal pazljiv, trezen pogled po obrazih domačih v poltemi, da bi presodil, če verjamejo ali ne temu goljufivemu pripovedovalcu na postelji; kajti dobro sem čutil, da se odraslih najbolj dojmijo stvari ali zgodbe, ki niso razkosane na delčke in vlakenca, ampak imajo tako rekoč glavo in rep. In ko je mama zazehala »Moj bog, pozno je že, enajst bo, otroci morajo spat,« sem pokazal zadnjo umetnijo (tako rekoč sklenil sem formo): pokleknil sem k postelji in vpricho občudujoče osuplosti in odrevenelosti odraslih molil k angelu varuhu.